

ХАЧАТУРЯН

Арам Ілліч

(1903 – 1978)

Вірменський композитор, диригент, педагог, музично-суспільний діяч, народний артист СРСР, Герой Соціалістичної Праці, академік АН Вірменської РСР.

Народився на околиці Тифліса, нинішнього Тбілісі. В 1921 разом із групою вірменської молоді А. Хачатурян виїхав до Москви і вступив на підготовчі курси до Московського університету, потім став студентом факультету фізики й математики. Восени 1922-го Хачатурян вступив до Гнесінського музичного училища.

Саме в ті роки Хачатурян уперше в житті потрапив на симфонічний концерт і був вражений музикою **Бетховена** і **Рахманінова**. «Танок для скрипки і фортепіано» став першою роботою композитора.

«Як і всі скрипалі, я пишаюся тим, що перша серйозна робота Хачатуряна, його "танок", був написаний для скрипки. Композитор відчуває скрипку, як справжній майстер-віртуоз», сказав Давид

Ойстрах

про Хачатуряна.

1929-го Хачатурян вступив до симфонічного класу Московської консерваторії, яку блискуче закінчив у 1934 і вступив до аспірантури. Ще до студентських років відносяться такі його твори, як пісня-поема для скрипки з фортепіано (1929), токати для фортепіано (1932), тріо для фортепіано, скрипки й кларнета (1932). Далі Хачатурян написав 1-ю симфонію (1934), концерти з оркестром для фортепіано (1936) і для скрипки (1940).

Під час Другої світової війни працював на всесоюзному радіо, писав патріотичні пісні й марші для підтримки бойового духу радянської армії. Недоліки лібрето балету «Щастя» змусили переписати більшу частину музики, і в такий спосіб народилася

«Гаяне». Прем'єра балету відбулася у важкі роки Другої світової війни, 3 грудня 1942. В 1943 за цей балет Хачатурян одержав сталінську премію першого ступеню – одну з найвищих нагород того часу у сфері культури. Через дуже короткий час після прем'єри цей балет завоював всесвітню славу.

Балет «Спартак» став найбільшою роботою Хачатуряна після війни. Партитура балету була завершена в 1954, а в грудні 1956 відбулася прем'єра. Відтоді цей балет став «частим гостем» перших театрів Світу.

Одночасно Хачатурян працював у театрі й кіно, створив музику для таких шедеврів як «Маскарад», «Зангезур», «Пепо», «Володимир Ілліч Ленін», «Російська проблема», «Секретна Місія», «У них є Батьківщина», «Адмірал Ушаков», «Джордано Бруно», «Отелло», «Сталінградська битва» та інших. З 1950 Хачатурян виступав як диригент, гастролював з авторськими концертами в багатьох містах СРСР і за кордоном.

З 1950 викладав композицію в Московській консерваторії і в інституті ім. Гнесіних (з 1951 – професор). Серед його учнів – А. Я. Ешпай і М. Л. Тарівердієв.

З 1957 Хачатурян обіймав посаду секретаря Спілки композиторів СРСР.

Арам Хачатурян – лауреат Сталінської (1941, 1943, 1946, 1950), Ленінської (1959) і Державної премій (1971), Державної премії Вірменської РСР (1965). Нагороджений орденом Леніна (1939), орденом Трудового Червоного Прапора (1946), медалями.

31 жовтня 2006 р. у Москві відкрито пам'ятник Араму Хачатуряну. Скульптор – Георгій Франгулян, архітектор – Ігор Воскресенський.

Балети

Щастя – 1939

Гаяне – 1942, редакція 1952, 1957

Спартак – 1954

Для симфонічного оркестру

3 симфонії – 1934, 1944, 1947

Танцювальна сюїта – 1933

Два танці – 1935

Ода пам'яті В. І. Леніна – 1949

Сталінградська битва – 1949

Урочиста поема – 1952

Вітальна увертюра – 1958

Сюїти

Сюїта з балету «Щастя» № 1 – 1939

Сюїта з балету «Щастя» № 2 – 1939

Сюїта з балету «Гаяне» № 1 – 1943

Сюїта з балету «Гаяне» № 2 – 1943

Сюїта з балету «Гаяне» № 3 – 1943

Сюїта з музики до спектаклю «Маскарад» – 1943

Сюїта з музики до фільму «Сталінградська битва» – 1949

Сюїта з музики до спектаклю «Валенсіанська вдова» – 1953

Сюїта з балету «Спартак» № 1 – 1955-57

Сюїта з балету «Спартак» № 2 – 1955-57

Сюїта з балету «Спартак» № 3 – 1955-57
Сюїта з музики до спектаклю «Лермонтов» – 1953
Сюїта з балету «Спартак» № 4 – 1967

Для духових оркестрів

Марш для духового оркестру № 1 – 1929
Марш для духового оркестру № 2 – 1930
Обробка вірменських народних пісень – 1933
Обробка узбецьких народних пісень – 1933
Героям Вітчизняної війни (марш) – 1942
Марш Московської Червонопрапорної міліції – 1973

Для інструментів соло з оркестром

Концерт для фортепіано з оркестром – 1936
Концерт для скрипки з оркестром – 1940
Концерт для віолончелі з оркестром – 1946
Рапсодія для віолончелі з оркестром – 1961/62
Рапсодія для скрипки з оркестром – 1963
Рапсодія для фортепіано з оркестром – 1967

Вокально-інструментальні твори

Поема про Сталіна – 1938
Три арії (Поема, Легенда, Дифірама), для високих голосів і оркестру – 1946
Ода радості для солістів з оркестром – 1956
Балада про Батьківщину, для солістів з оркестром – 1961

Камерно-інструментальні твори

Танок В-Dur op.1 для скрипки і фортепіано – 1926
Пісня-поема на честь ашугів для скрипки і фортепіано – 1929
Allegretto для скрипки і фортепіано – 1929
Струнний квартет – 1931
Тріо для кларнету, скрипки і фортепіано – 1932
Сюїта для альту і фортепіано – 1929-32
Танок для балалайки і домри – 1929-32
Подвійна фуга для струнного квартету – 1932
Скрипкова соната – 1932

Для фортепіано

Поема – 1925
Поема – 1926
Вальс-етюд – 1926
Andantino – 1926
Варіації на тему Сольвейг – 1928
7 речитативів і фуг – 1928, 1966
Хореографічний вальс – 1944
Три п'єси (Ostinato, Романс, Фантастичний вальс) – 1945

Альбом для дітей №1 – 1947

Вальс-маскарад – 1952

Сонатіна – 1959

Соната – 1961

Альбом для дітей №2 – 1965

Для струнних інструментів

Соната-фантазія C-Dur для віолончелі соло – 1974

Соната для скрипки соло – 1975

Соната для альту соло – 1976

Інше

Пісні

Музика до вистав і кінофільмів

Транскрипції